26. 4. 2019

ID: 109201

Styk s dítětem

Uložení pokuty (§ 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních) je jedním z opatření aktivně chránících právo na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy). Jeho účelem je vynucení splnění povinnosti uložené povinnému soudem ve prospěch oprávněného, založené vykonávaným titulem, tzn. nikoliv jeho sankcionování. Pokud však ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný nemůže plnit povinnost stanovenou soudem, a to i přes zjevnou a odpovídající snahu, nelze považovat podmínky stanovené zákonem pro uložení pokuty za naplněné.

Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 3573/18, ze dne 19.3.2019)

Ústavní soud rozhodl ve věci ústavní stížnosti stěžovatele J. Š., zastoupeného JUDr. K.Z., advokátkou se sídlem J., směřující proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 7. 8. 2018, č. j. 13 Co 88/2018-1125, usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 28. 2. 2018, č. j. 0 P 296/2011-1099, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 10. 2018, sp. zn. 13 Co 212/2018, a usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 0 P 296/2011, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Lounech, jako účastníků řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 7. 8. 2018, č. j. 13 Co 88/2018-1125, usnesením Okresního soudu v Lounech ze dne 28. 2. 2018, č. j. 0 P 296/2011-1099, usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 10. 2018, sp. zn. 13 Co 212/2018, a usnesením Okresního soudu v Lounech ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 0 P 296/2011, byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen "zákon o Ústavním soudu") a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 a contrario; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatel proti v záhlaví citovaným rozhodnutím Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Lounech, neboť má za to, že jimi byla porušena jeho základní práva zaručená v čl. 2 odst. 2, čl. 4, čl. 10 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, připojených listin a vyžádaného spisu, usnesením o nařízení předběžného opatření Okresního soudu v Lounech (dále jen "okresní soud") ze dne 18. 9. 2017, č. j. 0 P 296/2011-1019/29, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen "krajský soud") ze dne 16. 10. 2017, č. j. 13 Co 508/2017-1019/69, bylo stěžovateli uloženo, aby prarodičům P. a I. R. umožnil osobní styk s nezletilým M. v každém sudém kalendářním týdnu vždy v sobotu od 9.00 hodin do následující neděle v 16.00 hodin nepřetržitě.

3. Ústavní stížností napadeným usnesením okresního soudu ze dne 28. 2. 2018 byla stěžovateli na návrh prarodičů po předchozí marné výzvě soudu uložena podle ustanovení § 502 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o zvláštních řízeních soudních") pokuta v celkové výši 10.000 Kč za neuskutečněné styky s nezletilým v období od 7. 10. 2017 do 11. 2. 2018. K odvolání stěžovatele bylo prvoinstanční rozhodnutí změněno

ústavní stížností rovněž napadeným usnesením krajského soudu ze dne 7. 8. 2018, který pokutu za neuskutečněné styky snížil na částku 6.000 Kč.

4. Dalším ústavní stížností napadeným usnesením, vydaným pod výše uvedenou spisovou značkou dne 28. 8. 2018, uložil okresní soud stěžovateli ze stejného důvodu pokutu ve výši 14.000 Kč, tentokrát za nerealizování styků s prarodiči v období od 24. 2. 2018 do 26. 8. 2018. K odvolání stěžovatele bylo prvoinstanční rozhodnutí změněno ústavní stížností napadeným usnesením krajského soudu ze dne 3. 10. 2018, který pokutu za neuskutečněné styky snížil na částku 1.000 Kč.

5. Krajský soud snížení pokuty odůvodnil v obou případech tím, že z většiny podání (oznámení) prarodičů poukazujících na neuskutečnění styků s nezletilým nevyplývalo, že by se tito domáhali nařízení výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 502 zákona o zvláštních řízeních soudních. Krajský soud proto vyhověl pouze podáním, z jejichž obsahu bylo lze jednoznačně dovodit návrh na výkon rozhodnutí uložením pokuty (stanovené paušální částkou 1.000 Kč za každý nezrealizovaný styk), přičemž v prvém případě se takový návrh týkal šesti termínů neuskutečněných styků s nezletilým, v případě druhém pak termínu jednoho.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel v nyní předkládané ústavní stížnosti závěry krajského soudu (a jeho prostřednictvím též závěry okresního soudu) zpochybňuje. Je toho názoru, že rozhodnutí obecných soudů jsou v rozporu se zájmy dítěte (odkazuje zde na nález Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. I. ÚS 153/16). Uvádí, že nyní projednávaná věc představuje modelovou situaci nerespektování závěrů, které zdejší soud vyslovil v nálezu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. II. ÚS 3489/15, z nějž cituje následující pasáž: "Pokud ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný rodič nemůže plnit povinnost stanovenou soudem z důvodu negativního postoje samotných nezletilých dětí, přičemž nebylo prokázáno, že by příčinou jejich negativního postoje bylo chování či úmyslné ovlivňování ze strany tohoto rodiče, nelze považovat podmínky pro uložení pokuty za naplněné." Stěžovatel soudům vytýká formalistické posouzení věci. Zdůrazňuje nedostatečné zohlednění skutečnosti, že nezletilý v mezidobí od vydání předběžného opatření o úpravě styků s prarodiči změnil své stanovisko stran dalšího vzájemného setkávání.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

7. Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení; vedlejší účastníci však tohoto svého práva nevyužili a konkludentně se tak tohoto svého postavení vzdali.

8. Vyjádření účastníků předal Ústavní soud k replice stěžovateli. Jelikož však z těchto vyjádření neplyne nic nového, co by již nebylo obsahem vyžádaného spisu, resp. napadených rozhodnutí a ústavní stížnosti, nepovažuje Ústavní soud za nutné jejich obsah rekapitulovat.

9. V replice stěžovatel shrnuje průběh dosavadního řízení, a to v souvislosti s dalšími souběžně probíhajícími řízeními týkajícími se péče o nezletilého. Obecným soudům mimo jiné vytýká, že "syna nevyslechly a nezjišťovaly důvod jeho odmítání prarodičů, a to v situaci, kdy syn již byl schopen svůj názor sdělit […] Soudy pracovaly jenom s poznatky ze spisu."

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

10. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu, vyjádření účastníků řízení a repliky stěžovatele dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Podstatou nyní projednávané ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele se skutkovými a právními závěry usnesení okresního a krajského soudu, vydanými v rámci řízení o úpravě výchovných poměrů k nezletilému dítěti, na jejichž základě mu byly ve smyslu ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních uloženy dvě pokuty v celkové výši 7.000 Kč, coby prostředek k vynucení povinnosti stěžovatele stanovené mu soudem v rozhodnutí (usnesení o nařízení předběžného opatření) o úpravě styku prarodičů s nezletilým. Stěžovatel v tomto postupu obecných soudů spatřuje porušení jeho základních práv, zaručených (krom jiného) v čl. 10 odst. 2 a v čl. 36 odst. 1 Listiny.

12. Vzhledem k tomu, že částka (výše pokut), která je předmětem nyní rozhodované věci (7.000 Kč), je prima facie bagatelní [srov. § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř.], Ústavní soud předně zohlednil zásady pro přezkum ústavnosti těchto věcí [srov. nález sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014, bod 33 (N 55/73 SbNU 89); veškerá rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na http://nalus.usoud.cz], přičemž dospěl k závěru o nutnosti meritorního posouzení předkládané ústavní stížnosti. Zdejší soud vzal v potaz, že v nyní projednávaném případě došlo k opakovanému ukládání předmětných pokut, přičemž zde existuje reálné riziko, že pokuty budou ukládány stěžovateli i nadále, a to přinejmenším až do okamžiku vydání definitivního (tj. nikoliv jen předběžného) rozhodnutí o úpravě styku s nezletilým. Ústavní soud takto postupoval v obdobných případech již v minulosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3462/14 ze dne 13. 10. 2015 (N 184/79 SbNU 91) či nález sp. zn. II. ÚS 3489/15 ze dne 19. 4. 2016 (N 71/81 SbNU 253)].

13. Co se týká obecných východisek meritorního přezkumu, Ústavní soud připomíná, že při výkladu čl. 10 odst. 2 Listiny a jemu korespondujícího čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"), ústavně zaručujících ochranu rodinného života (či právo respektu k rodinnému životu), ve své judikatuře [v níž je reflektována i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP") ve vztahu k čl. 8 Úmluvy] setrvale zdůrazňuje, že základním prvkem rodinného života je nadále soužití rodičů a dětí, neboť právě v jeho rámci se má uskutečňovat péče a výchova ze strany rodičů, na niž mají děti právo podle čl. 32 odst. 4 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 485/10 ze dne 13. 4. 2010 (N 82/57 SbNU 93) či nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213) a rozhodnutí ESLP ve věci Kutzner proti Německu ze dne 26. 2. 2002, č. stížnosti 46544/99; veškerá rozhodnutí ESLP jsou dostupná na http://hudoc.echr.coe.int]. Základním cílem čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. čl. 8 Úmluvy, je tak sice primárně ochrana jednotlivce před svévolnými zásahy orgánů veřejné moci (právo na ochranu před neoprávněnými zásahy do rodinného života), nicméně tato ochrana se nevyčerpává pouze plněním povinnosti veřejné moci zdržet se takových zásahů, ale tento spíše negativní závazek je doplněn i o pozitivní závazky, jež jsou pevně spjaty s účinným respektováním soukromého či rodinného života. Základní právo na nerušený rodinný život jako subjektivní veřejné právo tak dle judikatury Ústavního soudu i ESLP chrání rovněž právo rodiče na přijetí vhodných opatření (včetně donucovacích prostředků) ze strany veřejné moci (státních orgánů) směřujících k jeho obnovenému soužití s dítětem, což je relevantní obzvláště právě při řešení sporů mezi rodiči, resp. dalšími rodinnými příslušníky ohledně styku s nezletilým dítětem [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. 3. 2012 (N 52/64 SbNU 645) či rozsudky ESLP ve věci Eriksson proti Švédsku ze dne 22. 6. 1989; ve věci Zawadka proti Polsku ze dne 23. 6. 2005 č. 48542/99 či ve věci Mihailova proti Bulharsku ze dne 12. 1. 2006 č. 35978/02].

14. Obecnými soudy v nyní projednávaném případě stěžovatele použitý prostředek v podobě uložení pokuty, předvídaný v ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, tak lze obecně považovat za jedno z výše uvedených opatření aktivně chránících právo na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy). Znění ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních totiž předpokládá, že soud nařídí výkon rozhodnutí uložením pokuty proti tomu, kdo "neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, případně o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte". Účelem tohoto prostředku je tedy primárně

vynucení splnění povinnosti uložené povinnému soudem ve prospěch oprávněného. Jeho účel proto nespočívá v sankcionování povinného za dobrovolné nesplnění povinnosti, a uloženou pokutu tedy nelze vnímat primárně jako sankci za porušení práva, nýbrž jako prostředek donucení povinného, aby respektoval právní poměry založené vykonávaným titulem. Pokud tedy ze zjištěných okolností vyplývá, že povinný nemůže plnit povinnost stanovenou soudem, a to i přes zjevnou a odpovídající snahu, nelze považovat podmínky stanovené zákonem pro uložení pokuty za naplněné [obdobně srov. např. stěžovatelem citovaný nález sp. zn. II. ÚS 3489/15 ze dne 19. 4. 2016 (N 71/81 SbNU 253)]. Uložením pokuty je zde tedy sledována především ochrana zájmu jednoho z účastníků řízení (na respektování právních poměrů založených vykonatelným rozhodnutím soudu) a má tak zásadně charakter prostředku směřujícího k tomu, jak se domoci subjektivního práva na nerušený rodinný život (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy) [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2006 sp. zn. 5 Tdo 1628/2005; veškerá rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na http://www.nsoud.cz/, nebo doktrinární závěry ve vztahu k výkladu ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních - Svoboda, K. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1000-1001, či k dříve platnému ustanovení § 273 odst. 1 písm. a) o. s. ř. - Kůrka, V., Drápal, L. Výkon rozhodnutí v soudním řízení. Praha: Linde, 2004, s. 729-737].

15. Povinnost veřejné moci (státních orgánů) přijmout taková opatření, jejichž účelem je především ochrana subjektivního práva na nerušený rodinný život (v tomto případě tedy umožnění kontaktu a prohlubování vztahu prarodičů s nezletilým dítětem), nicméně není absolutní, neboť při jejich uplatnění musí brát ohled nejen na zájmy, práva a svobody dotčených osob, které jim jsou zaručeny v čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. v čl. 8 Úmluvy (srov. např. rozsudky ESLP ve věci Scozzari a Giunta proti Itálii ze dne 13. 7. 2000, č. stížnosti 39221/98 a 41963/98 či ve věci Voleský proti České republice ze dne 10. 6. 2003, č. stížnosti 63627/00), ale především je musí vždy nezbytně činit v nejlepším zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

16. Proto je primárním úkolem Ústavního soudu v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se problematiky úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem, tedy včetně rozhodnutí vedoucích k vynucení povinnosti dodržovat dříve přijatou úpravu výchovných poměrů, především posoudit, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683)].

17. Za tímto účelem Ústavní soud ve své judikatuře vymezil ústavněprávní kritéria pro rozhodování o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem, jejichž naplnění v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu vždy zkoumá. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v těchto řízeních vzít v potaz, patří zejména: "1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte" (srov. např. citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 a tam citovanou judikaturu).

18. Ve vztahu k posledně uvedenému kritériu, tj. přání dítěte, pak Ústavní soud konstatoval, že "za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu". Současně však zdůraznil, že "není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů" [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2943/14 ze dne 16. 6. 2015 (N 110/77 SbNU 607)]. Jak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. II.

ÚS 2919/14 ze dne 20. 1. 2015 (N 7/76 SbNU 115), "z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být 'zásadním vodítkem' (předním hlediskem), totiž zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné, které soudy v řízeních týkajících se úpravy výchovných poměrů nezletilých dětí musí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů, atd.). Výbor OSN pro práva dítěte proto uznává, že je nutný určitý stupeň flexibility v aplikaci tohoto principu a případné konflikty s jinými oprávněnými zájmy je třeba řešit případ od případu. Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako 'přední hledisko' však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy, v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz [viz nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529), s odkazem na Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2013, CRC/C/GC/14)]".

19. Proto Ústavní soud ve své judikatuře vymezil řadu podmínek a okolností, které musí obecné soudy při zohlednění přání nezletilého dítěte nezbytně dodržet a zvažovat, přičemž tyto se týkají jak hodnocení samotného postoje nezletilého dítěte, tj. zohlednění věku, rozumové a emocionální vyspělosti nezletilého dítěte, zvážení míry objektivity (nezávislosti) tohoto postoje [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503) či nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167)], tak i způsobu jeho zjišťování v průběhu soudního řízení, ať již z hlediska formy, kdy přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. především formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), anebo z hlediska příslušného orgánu, který má přání nezletilého zjišťovat, tj. zda tak musí činit obecný soud sám či zda postačí, pokud tak obecný soud učiní prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), znaleckého posudku či prostřednictvím zástupce nezletilého. V této souvislosti Ústavní soud v citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 zdůraznil, že i v tomto ohledu je rozhodná rozumová a emocionální vyspělost nezletilého dítěte, přičemž nelze a priori například vyloučit, že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto přímo před soudem, přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let (obdobně srov. citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2482/13). Povinnost zohlednit postoj nezletilých dětí Ústavní soud zdůraznil rovněž ve shora citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 3489/15 (bod 33) či nálezu sp. zn. II. ÚS 3765/11 (bod 33), v němž zdejší soud obecným soudům vytknul, že odmítly respektovat, lépe řečeno připustit, že i nezletilý (v té době 7-8letý) může mít vlastní názor a může činit vlastní rozhodnutí a úsudky.

20. Prizmatem výše uvedených ústavněprávních kritérií pro rozhodování obecných soudů ohledně úpravy výchovných poměrů rodičů k nezletilým dětem, které je třeba vztáhnout i na rozhodování týkající se výkonu rozhodnutí upravujících výchovné poměry k nezletilým dětem, Ústavní soud přezkoumal rovněž ústavní stížností napadená rozhodnutí, přičemž dospěl k závěru, že obecné soudy je při svém rozhodování dostatečně nezohlednily. Proto jejich rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní, neboť jimi neoprávněně zasáhly do práva stěžovatele na ochranu rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy).

21. Krajský soud uložení pokuty podle ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních odůvodnil především tím, že nelze akceptovat nenaplňování pravomocného rozhodnutí o zatímní úpravě styku (srov. usnesení krajského soudu ze dne 7. 8. 2018, bod 7; usnesení krajského soudu ze dne 3. 10. 2018, bod 8). V projednávaném případě přitom Ústavní soud zjistil, že k uložení pokuty došlo i přesto, že nezletilý verbálně odmítl kontakt s prarodiči (srov. bod 7 usnesení krajského soudu ze dne 7. 8. 2018). S odkazem na shora citovanou nálezovou judikaturu zdejšího soudu lze přitom předpokládat, že nezletilý již dokázal ve svých téměř 9 letech (v době rozhodování v nyní

posuzovaném případě) o následcích svého jednání uvažovat a posoudit povinnost uloženou soudem otci, jakož i charakterizovat svůj vztah k prarodičům, byť s přihlédnutím k jeho věku.

22. V této souvislosti a především je proto třeba odmítnout způsob, jakým krajský soud tento negativní postoj samotného nezletilého dítěte ke stykům s jeho prarodiči hodnotil. V rozporu s výše uvedenými ústavněprávními kritérii jej totiž odmítl jakkoliv ve svém rozhodnutí reflektovat a zohlednit, když dospěl k nijak odůvodněnému (a prakticky nepřezkoumatelnému) závěru (srov. bod 7 usnesení krajského soudu ze dne 7. 8. 2018), že stanovisko nezletilého je "minimálně zarážející, [neboť] nezletilý je ve faktické péči otce krátce přes rok (k aktuálnímu rozhodnutí odvolacího soudu), ale ještě v květnu 2017 měl pozitivní vztah s prarodiči, který láskyplně projevoval." Následná rozhodnutí, jimiž došlo k opakovanému uložení pokuty (v podobě stanovené usnesením krajského soudu ze dne 3. 10. 2018), pak zcela postrádají jakékoliv zohlednění shora uváděných ústavněprávních kritérií ukládání pokut v řízení o výkonu rozhodnutí upravujících výchovné poměry nezletilých; krajský soud se zde omezuje toliko na strohé konstatování, že otci již byla za předchozí období pokuta uložena.

23. Jak dále vyplynulo ze spisu, stěžovatel přitom před obecnými soudy uváděl, že se nezletilý chtěl před soudem vyjádřit, resp. že by měl být brán do úvahy i jeho názor (např. v odvolání proti usnesení okresního soudu ze dne 28. 8. 2018, byť v tomto případě v souvislosti s jiným řízením, tj. řízením o svěření nezletilého do péče prarodičů, či v odvolání proti usnesení téhož soudu ze dne 18. 9. 2017, jímž došlo k zatímní úpravě styků nezletilého s prarodiči, jejíž dodržování je nyní prostřednictvím ukládaných pokut vynucováno). Obecné soudy však názor nezletilého nezohlednily, resp. nezletilého nevyslechly, a to jak v nyní posuzovaném řízení o výkonu rozhodnutí uložením pokuty, tak v původním, byť zatímním, řízení o úpravě styků nezletilého s prarodiči.

24. Jakkoliv se Ústavní soud ztotožňuje s východisky obecných soudů, které svým postupem sledovaly prosazení obecně žádoucího cíle v podobě zachování vzájemného vztahu mezi nezletilým a jeho prarodiči, nemůže v žádném případě akceptovat skutečnost, že se ho tyto soudy snaží dosáhnout bez ohledu na vůli (přání) nezletilého dítěte, které lze pro jeho věk již považovat za natolik rozumově a emocionálně vyspělé, že je schopno uvědomit si dosah těchto svých rozhodnutí, přičemž nebylo v daném případě nijak prokázáno, že by tomu tak být nemohlo, resp. že by jeho vůle byla účelově a systematicky formována ze strany třetí osoby (zde stěžovatele). V případě, že obecné soudy měly o postoji syna pochybnosti, pak bylo jejich povinností přistoupit k provedení dalších důkazů, aby byl skutečně prokázán skutkový stav, jak stanoví § 21 zákona o zvláštních řízeních soudních. Zdejší soud je toho názoru, že skutková zjištění, která měly obecné soudy k dispozici, totiž umožňují alternativní skutkové závěry, tedy že nepředání nezletilého prarodičům nebylo způsobeno jednáním nebo opominutím stěžovatele. S těmito závěry se však obecné soudy nijak nevypořádaly.

25. Jak ostatně zdůraznil Ústavní soud i v citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 3462/14 "výchovné působení rodiče na dítě, a to i ve smyslu rozhodnutí soudu o výchově, nikdy nesmí překročit racionální mez a mělo by respektovat rozhodnutí dítěte tak, aby byly naplněny požadavky stanovené čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte […] Pokud nelze dítě i přes adekvátní výchovné působení přesvědčit, že má jít k otci, jeví se ukládání pokut jako nesmyslné a neplnící zákonem předvídaný účel, tj. zajistit splnění povinnosti. V souladu s principy vyjádřenými v Úmluvě o právech dítěte je vyloučeno, aby kterýkoli z rodičů nutil dítě k plnění povinností všemi prostředky. Sankční působení soudu tak postrádá reálný objekt, tedy vůlí ovlivnitelné lidské jednání, na které by mohlo reálně působit".

V. Závěr

26. Ústavní soud dospěl s ohledem na výše uvedené k závěru, že obecné soudy uložením pokut

stěžovateli podle ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních za dobrovolné neplnění jemu soudem uložené povinnosti předat nezletilého ke styku s prarodiči neoprávněně zasáhly do práva stěžovatele na ochranu rodinného života (čl. 10 odst. 2 Listiny, čl. 8 Úmluvy).

27. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona napadená rozhodnutí okresního i krajského soudu zrušil. Vázán právním názorem Ústavního soudu tak bude mít okresní soud úkol s ohledem na okolnosti daného případu (zejména při zohlednění postoje nezletilého) znovu posoudit otázku splnění podmínek pro uložení pokuty stěžovateli podle ustanovení § 502 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, coby prostředku k vynucení povinnosti uložené mu soudem ve prospěch prarodičů a jejich styku s nezletilým, nikoliv však prostředku k prosazení "násilné" změny projevu vůle (přání) nezletilého ke stykům s jeho prarodiči.

28. Ústavní soud konečně uvádí, že shora uvedené závěry by neměly být vnímány jako "vítězství" otce či "prohra" prarodičů. Na nyní projednávaný případ totiž plně dopadají následující slova krásné literatury (McEwan, I. Myslete na děti! Praha: Odeon, 2015, s. 11: "Bohatí obvykle selhávali v úsilí o rozdávání štěstí. Rodiče se záhy naučili nový slovník a zdlouhavé právní procedury a zničehonic se octli v lítém boji s těmi, které kdysi milovali. A za bitevní scénou čekali chlapci a dívky, označovaní v soudních spisech jen křestními jmény, utrápení malí Benové a Sáry, choulící se k sobě, zatímco bohové tyčící se ve výškách nad nimi bojovali do posledního dechu, od zvláštního soudu pro rodinné právo k Vrchnímu soudu a odtud k soudu odvolacímu." Stěžovatel i prarodiče tak mají na výběr: buď setrvají ve svých "výškách" a budou nezletilého nadále vystavovat zjevně traumatizujícím zážitkům, nebo sestoupí níže a naleznou společnou řeč s cílem spolupůsobit k zajištění jeho všestranného rozvoje. Nezbývá než doufat, že dospělí, pamětlivi, že bolestných okamžiků nastalo v útlém věku nezletilého již více než dost, upřednostní druhou možnost.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti